

CH 3817

AZ

ÚJVÁROSI OSTROM.

EPIZÓD GYŐR VÁROS MÚLTJÁBÓL.

IRTA:

Dr. VALLÓ ISTVÁN.

(Különlenyomat a győri Kisfaludy Irodalmi Kör Könyveinek 4. számából,
az „Emlékkönyv Kuncz Jenő 70. születésnapjára“ című műből.)

GYŐR, 1934.

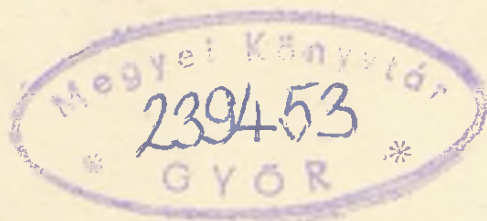
GYŐREGYHÁZMEGYEI ALAP NYOMDÁJA. 9100.

239453

: Epizód Győr város múltjából /
- Győr : [s. n.], 1934 (Győr :
ny.). - 15 p. : 24 cm
- Ifaludy Irodalmi Kör Könyvei 4. sz. -
- Ifaludy Irodalmi Kör Könyvei 4. sz. -
- Ifaludy Irodalmi Kör Könyvei 4. sz. -

16,- Ft

7.663.2 (439 Győr)
álló

Megyei Könyvtár Győr

0 000000 640992

9021 Győr Baross Gábor u. 4.

59
AZ

ÚJVÁROSI OSTROM.

EPIZÓD GYŐR VÁROS MÚLTJÁBÓL.

IRTA:

Dr. VALLÓ ISTVÁN.

(Különlenyomat a győri Kisfaludy Irodalmi Kör Könyveinek 4. számából,
az „Emlékkönyv Kuncz Jenő 70. születésnapjára“ című műből.)

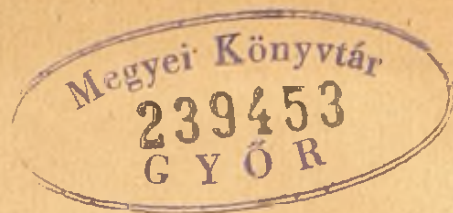

GYŐRVÁROSI KÖNYVTÁR

Győr, 202/934 sz.
Könyvtári szám 11396.

GYŐR, 1934.

GYŐRREGYHÁZMEGYEI ALAP NYOMDÁJA. 9100.

CH 3847

1999-00-21

Az újvárosi ostrom.

Epizód Győr város múltjából.

Ez a történet nem a nehéz ostromokban helytálló, véres és nagy csatákat harcoló Győrnek hősi idejéből való, amikor a városnak dicsőséges haditetteit hetednéptorszáig visszhangozta, hanem abból az időből származik, amikor már Győr — mint kivénhedt öreg katona — kikérte vitézi obsitját s lehántotta magáról becsületben megviselt hadi mundérját.

A várbástyák öreg falait már kikezdette a megifjodásnak szándéka. A bástyafalak hosszú vonalát ledöntötték már a dolgos csákányok és a rések nyomán szorgalmas sürgés-forgás alakította a város új képét. A várárkok mocsarai, a külső erődök romjai felett már egy új városrésznek körvonala bontakozott, ami pár évvel később már nevet is kap az új uralkodóról: Ferdinándról.

A fehérvári kaputól nyugatra még állanak ugyan a büszke bástyák s komor nyugalommal övezik a mai húspiacot, de a nemes magistratusnál már készen is az új terv, amely e bástyák helyén pompás parkot akar ide varázsolni.

A reformkorszak éveinek nagyszerű lendülete sodorja a várost az új és modern élet felé. Polgárai műveltek és haladó szelleműek. Az idegenek is megcsodálják kulturáját. Broglie herceg, aki Napoleon kíséretében járt itt, elismeréssel emlékezik meg naplójában Győrről és Sopronról s azt írja, hogy Franciaországban is kevés olyan vidéki város van, amelynek polgárai annyira műveltek volnának és a közügyek iránt annyi érdeklődést tanusítanak, mint e kis magyar városok.

A város polgárságának az általánosan felülemelkedett műveltsége hozta be ez öreg város falai közé a modern szellemet, a közügyek iránti meleg érdeklődés pedig a város szeretetét és a haladni akarást.

A reformeszmék itt termékeny talajra találtak. A túlnyomóan németnyelvű városban megindult a magyarosodás, lelkes visszhangra és pártolásra talált minden nemzeti ügy, akár Akadémia, akár nemzeti színház vagy más legyen. Széchenyi alkotó munkálása tüzelte e város férfait s a nagy akarások munkára értek, amelyekkel megindult e város a haladás útján új élete felé.

Döntötték a bástyafalakat, városrészeket rendeztek, utcákat, tereket nyitottak, építkeztek, vizeket szabályoztak, gátakat emeltek, a közvilágítást rendezték, sétányokat létesítettek, csinosították a várost, gőzhajózást vezettek be, sőt már gőzvasútról is ábrándoztak.

A városi életnek központja természetesen a magistratus volt, de a külső tanácsban ülő hatvan személy urak szívesen támogatták a nemes magistratust haladó munkájában, s ha sajtó nem volt is, a város érdemes polgárai el-eldiskuráltak a város ügyeiről. Az öreg Vigadóban, vagy az újvárosi Drengbesser-kávéházban, a szemben lévő Arany Bárányban, vagy a belvárosi Bárány-fogadóban, akár a majoroki Három Nyulban bizony eltanácskoztak, elvitáztak a város gondvivő urai és mégis csak kialakult a közvélemény. Akkor még a patika is félig-meddig fórum volt, s délelőttönként néha egész népes tanácskozás esett meg akár Kautz uram patikájában, akár meg Liezen-Mayer úrnak a városház kapujára néző boltjában.

Ez a nagyszerű és lendületes korszak, amely a huszas évektől egész a szabadságharcig sorsdöntően fontos fejlődést biztosított e városnak, s útját, hosszú évtizedekre kijelölte, szerencsésen megkapta a maga vezető férfait, hogy csak Ecker Jánost, a művelt vaskereskedőt, a külső tanács vezérét, Czech Jánost, a tevékeny polgármestert és történettudóst, majd Kovács Pál dr.-t, az író és a Hazánk szerkesztőjét vagy Hergeszell Ferencet, az országgyűlés sokat dolgozó követjét említsem.

A vezető férfiak mögött egységesen sorakozott fel a város polgársága s ha viták és politikai harcok voltak is, azok termékek voltak s nem fajultak el odáig, hogy osztályok vagy felekezetek közé éket verjenek s a város békéjét feldőlják!

Egyizben azonban ez a város is elveszítette nyugalalmát s egy szürkén induló közigazgatási ügyből hatalmas kalamitás fejlődött, amelynek hullámai évekig kavargtak, szembeállítva egymással a vármegyét és várost, nemességet és polgárságot s foglalkoztatták az országgyűlést, az udvari kamarát, Ófelségét Ferenc királyt és a bíróságokat.

A város levéltárának megsárgult iratcsomói között a »Szarka-féle caducitas« szürke neve alatt fekszenek azok az iratok, amelyekből e história kibontakozott.

*

Az Urnak 1831. esztendeje súlyos csapást hozott erre az országra és nemes Győr városára is. Az ázsiai kolera, vagy amint

a magyar hivatalos nyelv nevezte, az epemirigy vonult végig az országon s vitte sirba a magyarok százezreit s döntötte rémületbe és kétségbeesésbe a népet.

A hivatalos apparátus mindent elkövetett, hogy elejét vegye a járvány betörésének és terjedésének, de hasztalan. A gyilkos kórt Galicián keresztül hurcolták be a Felvidékre s az rövid pár hét alatt már a dunántúli vármegyékben »dühösködött«.

Hiába rendelt el a hatóság szigorú vesztegzárokat, hiába állított meg szinte minden forgalmat és kereskedelmet, a betegség terjedését nem tudta feltartóztatni s a szigorú intézkedések csak a rémületet növelték s egész vidékeknek gazdasági életét bénították meg, amiknek nyomán nyomor és elkeseredés fakadt. A Felvidéken súlyos zavargások törték ki, az elkeseredett nép az úrak és nemesek ellen fordult s a lázongásokat a kormány kegyetlen szigorúsággal fojtotta vissza.

Győr is sokat szenvedett a járvány miatt. Nemcsak azért, mert majdnem 900 ember halt meg két hónap alatt kolerában, hanem azért is, mert az iparral és kereskedelemmel foglalkozó város zár alá került. A gabona- és állatkereskedelem megbénult, s igen nagy nehézségeket okozott a zár alá vett városnak az élelmezése is.

A város urai, a nemes magistratus, élén Rába István főbíróval s a fiatal új polgármesterrel, Czech Jánossal, éjjel-nappal dolgozott, hogy a rendkívüli körülmények között is gondoskodjanak a lakosság ellátásáról és nyugalmiáról. Maga Öfelsége Ferenc király is a legfelsőbb megelégedését adta tudtul a város vezetőségének.

Ez a gondterhes idő, a sok baj, gyász és nyomorúság miatt felzaklatott lelkiállapot, a hivatalos embereknek a felelősségteljes munkában való kimerülése bizony sok mindenre magyarázatot ad, s ez a különös história is talán másképen történik meg, ha nincsenek ilyen előzményei.

*

Újvárosban, a mai Kossuth Lajos-utcában, a mostani zsidó menház mellett ma is áll még az az egyemeletes épület, amely az újvárosi véres ostromnak színhelye és évekig tartó pörösködésnek és vitának a tárgya volt.

Ebben a házban lakott nemes Szarka Dániel úr, aki az atyjától, Szarka Jánostól örökölte a Szabadhegyen fekvő birtokkal és majorsággal együtt.

Dániel úr az újvárosi házban jómódban és vigan élte aggregényi életét. Elpoharazgatott a szomszédos Arany-Bárányban, délutánonként a szemben lévő Nádor-kávéházban szórakozott s baj nélkül, gondtalanul élt, míg csak pontot nem tett életére a kolera.

Augusztus közepén betegedett meg Dániel úr s attól kezdve hiába várta Drengbesser kávés, a Nádor gazdája rendes délutáni vendégét. Dániel úr otthon feküdt s gazdasszonya végigpróbálta vele az összes javasolt gyógymódokat. Tanácsokban pedig nem volt hiány, mert akár Balogh József urat, a vármegye főorvosát, vagy

Karpff Antal urat, a városi főorvost hivatta, mind más és más orvosságot ajánlott s ugyancsak mással állott elő Bakody József úr is, aki a homeopata gyógyításmódnak az első mestere volt Magyarországon. No és Szarka úr gazdasszonya is tudott vagy egy tucatsnyi csalhatatlan receptet. Próbálkozott is a jó asszony a gyenge tyúklevestől s bizmuthon keresztül calomelig és rebarbara tinkturáig mindenfélével. Itatott vele fodormenta és székfű teát, szedett ópiumot, borsosmenta olajat, próbált érvágást, szeszes dörzsölést, száraz forró fürdőt, mindez nem használt: Dániel úr augusztus 21-én lehunyta a szemét és végleg itthagya öreg gazdasszonyát és győri pajtásait.

Hej, ha tudta volna Dániel úr, hogy a halálával milyen viharfelköket indít el, bizonyára nem követte volna el azt a meg gondolatlanságot, hogy mint rideg legény, utód nélkül távozzék el ez árnyékvilágból. Pedig kapott volna is feleséget könnyűszerrel, mert messze vidéknek akármelyik nemesi családjánál szívesen látták volna Dániel úr kérőjét. Ma is nagy dolog, de akkor talán még nagyobb hire volt annak, aki félmillió forintnyi vagyonnak volt az ura.

Igen igen nagy vagyon volt az akkor s nem is csoda, hogy a rokonság erősen szemmel tartotta Dániel urat nagy betegségében. Komáromban laktak az atyafiak, de az egyik szemük, egyik fülük mindig itt volt az újvárosi háznál.

Igy esett azután, hogy még augusztus 21-én, Dani úr halálának a napján Győr vármegye alispánja már megkapta Komárom vármegye alispánjának a barátságos levelét, amelyben felkéri arra, hogy vigyázzon ami a vagyonra s addig is, amíg az örökösök Győrré átjöhetnek, pecsételtesse le a hagyatékot.

Hát ez bizony ördögös gyorsasággal esett meg, ha meggondoljuk, hogy akkor még se dróttal, se drót nélkül sem lehetett üzengetni. De ugyancsak gyors volt a közigazgatás is. Az alispán rendeletére Argay Mihály főbíró a segéd esküdt urakkal még aznap megjelent a háznál s ott Csaby József és Anwander Ferenc városi senatorokkal, zár alá vették és lepecsételték a hagyatékot. De akármilyen gyors volt is a közigazgatás, az atyafiság is igen sietett, mert már e zár alá vételnél megjelent ott a Szarka-nemzetség képviselőjében Kálmán Ferenc fiskális és résztvéve a hivatalos eljárás, megnyugodva vitte haza a hirt a komáromi atyafiaknak.

Szeptember első napján érkezett meg azután Szarka János, Dániel úrnak unokaöccse, ki magával hozta Szathmáry Dániel komáromi ügyvédet is. Argay főbíró keresték fel, akivel együtt azután megjelentek a háznál, felszakgatták a szobákat záró pecsétet s összeírták az ott talált ingóságokat. Megegyeztek abban is, hogy ez ingóságokat el fogják árvereztetni, vagy mint akkor nevezték: kótyavetyélni, annak idejét ki is doboltatták, a városi magistratust pedig megkérték, hogy a megtartandó kótyavetyéhez két senátor urat rendeljen ki. Így rendbehozván a dolgokat, átadták a házak kulcsait Zombory Istvánnak, kit annak gondozásával megbiztak és visszautaztak Komáromba.

A város magistratusa azonban nem látta a dolgokat ilyen egyszerűnek és rendbenvalónak. Szarka Dániel nőtlen ember volt, utódokat nem hagyott hátra, már pedig a törvény értelmében a magtalanul elhalt nemes embernek vagyonát részben a városi, részben a királyi fiskus örökli. A város a jussát és őt illető vagyonát nem hagyhatja. A városi magistratus feje nemes, nemzetes és vitézlő Rába István főbíró volt, aki ha kellett, eréllyel és erővel is tudta védeni városa érdekeit. Utasította is tanácsosait arra, hogy az örökséget a városi fiskus nevében foglalják le.

Szeptember 16-án jelentek meg mind a szabadhegyi majorban, mind pedig az újbárosi házban Anwander Ferenc és Csaby József tanácsosok s velük együtt Güttig János városi tiszti főügyész, valamint Komlossy Leopold cs. és kir. harmincados és Beke Ágost a kir. fiskus ügyésze s a majort is, a városi házat is a hozzájuk tartozó kerttel, szőlővel, földbirtokkal s minden hozzátartozandó beneficiumokkal együtt lefoglalták s a ház ajtója kulcsának átadásával Güttig János ügyész urat annak birtokába bevezették, az ajtókat pedig pecsétjükkel ellátták.

Ment is a gyorsposta azonnal Komáromba, ahol az atyafiságban nagy riadalmat okozott s ha Dániel urnak temetésére nem tudtak is ájtönni, ez az eset már csak áthozta őket.

Két nap múlva, szeptember 18-án már itt vannak Györött Szarka János, Fülep Istvánné leányával együtt s özv. Máár Péterné Szarka Julianna. Az örökösök még két embert is hoztak magukkal, de úgy látszik segítségre sem volt igen szükség, elég volt az elfoglaláshoz annyi, hogy Szarka János uram a házban tanyázó városi hajdu mellének pisztolyt szegezett, szaladt a boldogtalan onnan úgy, hogy vissza sem mert nézni.

Futott a megijesztett hajdu Güttig ügyészhez, hiszen az ő parancsára őrizte a házat, Güttig uram pedig — mit tehetett mást — jelentette a nemes tanácsnak a nagy sérelmet.

Ismét Rába főbíró úr erélyére volt szükség, aki szeptember 21-ére összehívta a magistratust s ott nagy izgalmak között megtárgyalták a várossal szemben elkövetett merényletet. Az örökösök közben Karczag Dániel ügyvéd útján tárgyalásokat kezdtek és egyezségi ajánlatot is tettek a tanácsnak, a város azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy inkább tárgyal a falakon belül, mint kívül s ezért elrendelte a javakba történő visszahelyezést. A tanács ezt azzal hagyta meg Csaby és Anwander tanácsosoknak, hogy ha kell, erőhatalmat is vegyenek igénybe.

Ez a tanács ülése után nyomban meg is történt. A senator urak Güttig ügyésszel együtt kimentek előbb az újbárosi házba. Azaz, hogy csak mentek volna a házba, mert annak kapuját sietve bezárták előttük s azt többszöri sürgetésre és felszólításra sem nyitották ki.

Mit volt mit tenni, bizony meg kellett rendelni a brachiumot. Beüzentek az urak a városházára, ahonnan hamarosan 12 hajdú

érkezett meg. Erre a nyomósabb érvre már azután megnyílt a kapu is, a hivatalos urak bementek a házba s bár az ott tartózkodó örökösök erélyesen ellentmondottak, átvették a kulcsokat és lepecsételték a szobákat. Szabadhegyen ugyancsak birtokba vették a majort.

»

A házban most már ismét a város urai uralkodtak. Güttig János ügyviselő szigorú rendelkezéseket tett a ház biztonságának megóvására és állandó strázsát rendelt oda ki azzal, hogy a kapuk mindig gondosan zárva legyenek. Mert nemcsak sejtette a város azt, hogy a komáromiak a foglalást ismét meg fogják kísérelni, hanem tudták is róla, mert hiszen szélteben-hosszában beszéltek, hogy a komáromiak erősen készülnek a visszafoglalásra. Most már nemcsak a jog és a törvény, hanem a városnak a becsülete is kockán forgott, hogy a fiskálisok praktikája ki ne semmizze és nevetéssé ne tegye a magistratust.

A beharangozott támadás mégis megtörtént és a komáromiaknak teljes sikerével járt. Október 1-én reggel indultak el Komáromból Molnár Lajos fiskális adjunktusával, Fülep István fiatal urral és hat Komáromban felfogadott napszámossal, jobbára hajóslegényekkel. A támadó sereg szelleme és vezére Molnár Lajos fiskális volt, aki erősen fente a fogát arra, hogy ha esetleg kell, vérengzés árán is birtokba veszi a házat. Erre a célra fel is volt a csapat szerelve elég jól, mert duplacsövű pisztolyokkal, puskákkal, spádekkel és vasvillákkal voltak az emberek ellátva. Este 7 óra felé érkeztek meg Győrbe és az Arany bárány vendégfogadóban szálltak meg, de nyomban megérkezésük után átmentek a szomszéd házhoz, ahol Molnár Lajos a támadó csapatot két részre osztotta és míg ők maguk a kapunál helyezkedtek el, néhány komáromi emberrel a Rábca felől kerítette meg a házat. A házban ekkor Piros Márton városi hajdú volt strázsára kirendelve, aki megijedve látta, hogy egyszer csak a hátsó kapun és falon keresztül bemásznak az emberek, akik vas cucálóval voltak felfegyverkezve, kívül a kapun pedig hatalmas dörömbölést vittek végbe és követelték az ajtó kinyitását. Márton hajdú megijedt a kétoldali támadástól és jobbnak vélte az ajtót kinyitni. Két asszony lépett be a kapun elsőnek, akik közül az egyik a nem várt siker örömében oda is szólt a hajdúnak, hogy »Becsületes ember vagy fiam, hogy kinyitottad«, az utána következő két úr azonban ez asszonyi elismeréssel mit sem törődve, szó nélkül megfogták a hajdút és úgy, ahogy volt, sapka és köpönyeg nélkül kilóditották az utcára és sietve bezárták a kaput. Így minden nagyobb erőszak és vérontás nélkül sikerrel végződött a Szarkáék támadása és elfoglalták a házat.

Piros Márton hajdú röstelkedve vakarta meg a feje bubját, s mert tudta, hogy a városi magistratus uraiból valakit a szemben lévő kávéházban fog találni, ide vette utját.

Drengbesser kávéházában nagy társaság volt együtt és amikor Piros Márton hajdú szétnézett, megörült, hogy ott találja Csaby

József tanácsnok urat, hogy sietve megossa vele nagy bánatát. Hivatalosan jelentette is neki azonnal az esetet, ami érthetően nagy konsternációt keltett az egész kávéházban. Az öreg Csaby meggondolt ember volt, nem szerette a dolgokat elhamarkodni és a hajdút beküldte a városba, hogy jelentse Rába István főbírónak. Nem sok idő múlva azonban újra megjelent ott a hajdú és meghozta a főbíró úrnak a parancsát, hogy szenátor úr azonnal foglalja vissza a házat, amely célra a főbíró úr 12 hajdút ki is küldött. Mérgesen kelt fel Csaby József tanácsos úr az asztal mellől, csóválta a fejét, mert sehogyan sem volt jnyére a dolog. Vissza is üzent Rába főbíró úrnak azzal, hogy éjtszaka már nem kezd bele ilyen dologba s a hajdukat utasította, hogy vonuljanak be. A hajducsapat ezalatt a Szarka-féle ház előtt tanyázott, dörömbölt a kapun és csinált nagy lármát, mert bosszankodásukat még jobban felingerelte az, hogy Molnár fiskális az ablakon keresztül leszólt hozzájuk, hogy éjnek idején mit lármáznak háza előtt, amire bizony, a hajduk se-rege csúnyán elkáromolta a fiskális urat. Amikor azonban megkapták Csaby tanácsos úrnak az utasítását, visszavonultak a városházára.

* *

Nemzetes Rába István főbíró úr másnap hivatalában nagy bosszankodással hallgatta végig Csaby tanácsosnak jelentését. Fel-alá járt a szobájában s időnkint meg-megállva a tanácsos úr előtt, mérgesen dohogott.

— Amice, ezek a pernahajderek még csuffá tesznek bennünket. Erélytelenek vagyunk és kiengedjük a kezünkből a város jussát.

— Tudod-e barátom — állott meg Rába a tanácsos előtt, — hogy kik ezek a komáromiak és hogy ki ez a fiskális? Tudod-e, hogy mit tettek ezek és mit védelmezek én? No, ha nem tudod amice, hát most hallgass és álmétkodj.

— Ismered ugy-e Sztrokay barátunkat, az ügyvédet, akinek Szabadhegyen van birtoka. Nohát tőle kaptam ezeket a bizalmas információkat, amiket most mondok. Szarka Dániel barátunk még 1829-ben rendelt testámentumot. A Sztrokay ott volt a testámentum bizonyosság tételénél. Deréken ellátta ő a familiáját, hiszen főörökösévé a János öccsét tette, de becsületesen gondoskodott a közjóról is. Budai házat, a Hét Elector című vendégfogadót a Magyar Tudós Társaságra, magyar írók jutalmazására rendelte.

— Figyeld csak amice — szólt Rába s íróasztalához lépve egy papírlapot emelt fel, arról olvasta — »világosan rendelem azt is, hogy a mely Író a Magyar Nemzet Krónikáját legelőször ugyan-tsak Magyar Nyelven legbökeletesebben kidolgozza, s erről tudós jó könyvet készítene, annak helybennagyása után, azon munkás írónak az érdekllett Háznak jövedelméből egyszerre kétezer forintok ezüstben átadassanak jutalmul és azon Krónikás Könyvnek kinyomtatása minden lehető móddal eszközöltessen«.

Csaby tanácsos úr majd kövé meredt a csodálkozástól, de a főbíró folytatta.

— Várj csak még amice. Itt áll ez a győri ház is, amit Julis nénjének hagy használatra, de halála után jó erkölcsű és tanuló nemes ifjaknak szánja stipendiumul. A pestmegyei birtokát, Köntsög pusztát, Rézső Ensel Sándor barátjának hagyta földesúri teljes jussaival együtt. Hagyott a győri és komáromi református egyháznak, a debreceni kollegiumnak szép sommákat. Hagyott szép összeget ennek a Sztrokaynak is. Azután itt van a »Magyar Nemzet részére Pest városában felállítandó Magyar Theatrumra a hagyomány«...

— Hát ime — egész tűzbe jött már a főbíró úr — most láthatod amice, ki volt ez a Szarka Dániel. S most tudd meg, hogy kik a Szarka János és Molnár fiskális. Ezek Dániel halála után feltörték annak vasládáját, amit a komáromi kuriában őrzött és el-sikkasztották a testámentumot. Tudták ők, hogy miért, ismerték a testámentum pontumait. Hisz ebben az is benne van, ha a János magzat nélkül halna el, örököse a magyar katonai Institutum legyen... Hát ezért kellett azt a végrendeletet elsikkasztani e jó uraknak. Most meg a várost akarják kisemmizni jussaiból... Én azonban nem engedek, s ha kell, erőszakkal szórom ki őket innen.

Alig fejezte be Rába főbíró a szavait, amikor az őrök Argay Mihály urat, a vármegye főszolgabíróját jelentette be. Rábának keményen összezáródott az ajka s bozontos nagy szemöldöke parancsolóan intett. Csaby elkészönt és Argay főszolgabíró lépett be.

Rába tudta már, hogy mi járatban van, hiszen a vármegye tegnapelőtti közgyűléséről az egész város beszélt s Argay főbíró úr most ezt jött közölni a nemes várossal. A barátságos parola után röviden előadta a dolgot s átnyújtotta a vármegye közgyűlésének határozatát, amely, hogy »a felek között lévő villongásokból könnyen származható veszedelmeket eltávoztassa«, eltiltja a nemes várost minden hatalmaskodástól s elrendeli a háznak birói zár alá vételét, amellyel Argay főbíró bizza meg.

Rába figyelmesen és tempósan végigolvasta az írást. Vigyázott reá, hogy belső háborgásából minél kevesebbet áruljon el. Kérdezhetné most a vármegye követétől, hogy honnan veszi a jussot arra, hogy így rendelkezék a várossal, vagy elmondhatná most neki, hogy milyen értelmetlen embereket pártfogolnak... De mégsem... A válasz egész rövid volt:

— A nemes város magistratusát holnapra ülésre hívom össze és a tekintetes vármegye kérését eleibe terjesztem.

Argay főbíró néma főhajrással vette tudomásul az elutasításnak ezt az udvarias válaszát és elbucsuzott. Rába másnapra össze is hívta a városi tanácsot, ahol élénk eszmecsere folyt mind a vármegyenek közölt kívánságáról, mind a Szarkaék részéről megtett egyezségi ajánlatról. A magistratus azonban már a város tekintélyét látta kockán forogni és feltétlenül követelte azt, hogy a házat a város birtokába vegyék vissza és ezért Csaby és Anwander tanácsosok újra utasítást kaptak a háznak visszafoglalására. Stefanics

József kapitányt pedig utasították arra, hogy szükség esetén az erőhatalmat a visszafoglaláshoz szolgáltassa ki.

Ezalatt az újbárosi házban a komáromi védősereg sem maradt tétlen. Molnár fiskális jól tudta azt, hogy a város urai nem engednek s ezért védelemre rendezkedett be. A kapukat állandóan zárva tartották, az udvarról a latorjákat és egyéb olyan tárgyakat, melyek a falak megmászását megkönnyítenék, elhordatták és a védősereg minden tagját felfegyverezték. Az arzenáljukban duplacsövű pisztolyok, pusákák, spádék, nyársvasak, vasvillák és botok szerepeltek, amit Molnár fiskális még azzal kívánt teljessé tenni, hogy a hajóslegényeknek utasítást adott arra, hogy forró vizet tartsanak állandóan készen. Így várták az ostromot, mert annak elkövetkezése bizonyos volt. Hisz az egész város arról beszélt és maga Molnár fiskális volt az, aki mindenütt hangoztatta, hogy ha valaki beteszi a lábát oda, ő bizony agyonlövi.

1831 október 4-én a város polgárai reggel a székesegyházba mentek, hogy Ferenc napján az uralkodóért mondott istentiszteleten résztvegyenek. A város urai közül azonban Csaby és Anwander tanácsosok, Güttig János ügyész és Stefanics József kapitány Újbárosba mentek ki, hogy a magistratus határozatának érvényt szerezzenek. Amikor a bécsi kapun átmentek, az arra járó polgárok már tudták azt, hogy most fog bekövetkezni a Szarka-ház ostroma.

A házhoz érve a kaput természetesen zárva találták és annak zörgetésére kinyílt az emeleti ablak, ahonnan Molnár fiskális hajolt ki. Az urak letről ismételtén felszólították Molnárt arra, hogy békességben eressze be őket, ne izetlenkedjen és ne csudásítsa magát, mert ha nem, úgy kénytelenek lesznek erőszakot alkalmazni. Molnár fiskálisnak minden felszólításra csak az a kötekedő válasza volt, hogy várja az erőszakot. Stefanics József kapitány erre kiadta az utasítást és a városházáról rövidesen kivonult egy 24 főből álló hajducsapat és hamarosan megérkezett az itt állomásozó Gollner-féle ezrednek 30 főből álló reguláris serege. Az erőhatalom megérkezése után Stefanics uram felszólította Molnár fiskalist a házának megnyitására, amire ujra csak azt a választ kapták, hogy bevárja az erőszakot. Stefanics kapitány végül kiadta az utasítást, a támadásra. Laitner József hajdukáplár volt a hajduk vezetője, akinek parancsára a hajduk nekiestek a kapunak, azt feszegették, majd a közelben lévő kovácműhelyből hozott pörölllyel és fejszékkel betörték.

A védősereg a kapu betörése után a második védelmi vonalba volt kénytelen visszavonulni. A földszinti folyosóról az emeletre vezető lépcsőt egy vasrács kapu zárta el s a komáromiak most a kapu mögött foglaltak állást, honnan a támadókat vasvillákkal és botokkal tartották vissza. A hajduk káplárja azonban pörölyével végül is leverte a kapu závarzatát s a komáromiak kénytelenek voltak az utolsó »fellegrárba«, az emeleti szobákba visszavonulni. Ezeknek ajtait azonban már könnyűszerrel törték be, bár mindegyik szobát külön-külön kellett elfoglalni.

Az első szobában hamarosan lefegyverezték a hajóslegényeket, akiket megkötözve hurcoltak le.

A második szobában magát Molnár fiskálist, az ostromlott »vár« parancsnokát találták, aki az ajtó betörése után pisztollyal fogadta a hajdukat.

— Aki hozzám lép, agyonlövöm — kiáltotta rájuk.

— Csak egyet löhet az úr — válaszolt a hajdukáplár s odaugrott hozzá, hogy a pisztolyt kicsavarja kezéből. Meg is ragadta már, de a következő pillanatban a pisztoly is elsült s a lövéstől mindaketten, a káplár is, Molnár is megsebesültek.

A többiek is rárohantak Molnárra, földre teperték és megkötözték.

Az utolsó szobában akadtak reá a fiatal Fülep Istvánra, akinél szintén pisztoly volt, de az ajtó betörésekor meggondolta magát és hirtelen bedugta a pisztolyt az ágyba. A reátörő hajduk azonban ezt észrevették és Fülep úr is társainak sorsára került.

Hogy ez az elfoglalás, lefegyverzés, megkötözés nem ment olyan simán és egyszerűen, mint ahogyan azt én elmondom, az gondolható. Aki el tudja képzelni azt a műveletlen hajdusereget a harc hevében, amikor doronggal, vasvillával, pisztollyal bántják őket, annak fogalma lehet arról, hogy bizony a védők sem vitték el szárazon. Aki pedig ezt nem tudja elképzelni, az vegye elő azokat a látóleleteket, amiket a győri és komáromi orvosok kiállítottak a sebesültekről.

Hát bizony össze volt »tagolva« az mind csunyán, de legjobban a vezérük, Molnár fiskális, akit úgy megkötözve mindjárt át is kísérték Grau Amadé sebész műhelyébe. Ott oldották fel a köteleiket, bekötözték a sebeit s átkísérték az Arany Bárány vendégfogadóba szállására, melynek ajtajába a városkapitány strázsát állított. Ámbátor ez a strázsa egész felesleges volt, mert Molnár úr pár napig nyomta az ágyat őrizet nélkül is.

A megkötözött hajóslegényeket Fülep István úrral együtt bekísérték a városházára a tömlöcbe.

A ház ostromának a hírére természetesen nagy csödület jött össze Ujvárosban. A Belvárosból is sokan kijöttek, hogy szemtanúi legyenek az eseményeknek s mint ilyenkor szokás, az emberek különféleképen tárgyalták a látottakat. Voltak, akik a városnak adtak igazat és szidták az izgága komáromiakat, voltak, akik sajnálták a megvert és megkötözött embereket. Az egyszerűbb emberek a magistratus pártján voltak: miért húznak ujjat a város uraival. Egy ember megjegyezte — amint azt az iratok megőrizték: »No, teremtette, az urak elkezdik a Revolutiot, csak el ne végezze utóbb a szegénység.« A nemes emberek a vármegyével érezték s a város eljárását hatalmaskodásnak, sőt épen a nemességgel szemben való merényletnek tekintették, aminek azután még az is tápot adott, hogy a verekedő hajduk bizony sűrű káromkodások között szidták Molnárt és annak nemesi teremtését.

Molnár Lajosnak megkötözése, az ajtajába való strázsaállítás, Fülep István nemesi ifjunak tömlőcre vetése, bizony mind komoly sérelme volt a nemesi kiváltságnak, amire annál érzékenyebbek voltak az urak, mert akkor már mind sűrűbben dőngették a rendi privilégiumokat.

Csináltak is ebből országgraszoló sérelmet, amiket vármegyei közgyűlések tárgyaltak, országgyűlésen szóba hoztak s az üggyel az udvari kancellária, sőt maga Őfelsége is kénytelen volt foglalkozni.

Szarkáék igyekeztek tőkét kovácsolni maguknak a szenvedett sérelmekből. Igyekeztek azokat minél nagyobbaknak feltüntetni, a történeteket kiszínezték s a nemesség sérelmének tüntették fel.

Molnár fiskális Komárom vármegyéhez fordult panaszával, mert a legerősebb támogatást onnan remélhette s elpanaszolván a rajta elkövetett sérelmeket, azzal rágalmazta meg a várost, hogy »a visszafoglalás színe alatt a Nemesség ellen forralt, zendülést szító indulat vezérelte«. Az ügyes fiskális jól számított. A vármegye akkor már túl érzékeny volt a nemesi jogokra, a városokra pedig egyébként is orroltak, mert a városok követeivel az országgyűlésen a rendi kiváltságok védelmezésében nem igen számolhattak. Érthető, hogy Komárom vármegye felháborodva teszi magáévá a sérelmet s mind az ötvenkét vármegyéhez átír ez ügyben, Győr vármegyét pedig sürgős megtorló lépésekre kéri, mert »a nemesi praerogatívának nagy megalatonyittása a mi figyelmünket is felébresztette«. Még ezzel sem elégedett meg azonban Komárom, hanem egyenesen Őfelségéhez intézett panaszt és kérte a győri magistratus megbüntetését.

Győr vármegye karácsony előtti közgyűlésében, december hó 19-én foglalkozott ez üggyel s a vizsgálatra bizottságot küldött ki, Argay Mihály főszolgabíró, Goda József tiszti főügyész és Vajda Ignác esküdt személyében. A kiküldöttek el is kezdték a kihallgatásokat, de csak azokat hallgathatták ki, akiket Szarkáék állítottak eleibük, mert a város nem ismerve el a vármegye által elrendelt vizsgálat jogosságát, nem jelent meg a bizottság előtt és nem engedett a maga részéről senkit kihallgatásra.

Hanem a város sem nézhette ölbetett kezekkel, hogy vádaskodjanak és ítélkezzenek felette. A választott község a maga részéről helyeselte a magistratus eljárását s itt legfeljebb Purgly György és Szodtfridt József urak képviselték az ellenzéket, mert ők a vármegye nemes uraival tartottak. A külső tanács — mint a jegyzőkönyvek megörökítik — »igen szívére vette«, hogy a vármegye »kriminális akciót« indított és szükségesnek tartották azt, hogy ez ügyben Őfelségéhez küldjenek egy deputációt.

Buchberg János, Scharitzer Ferenc, Schöberl Ferenc és Szabó Pál polgárok, mint a bécsi küldöttség tagjai február 10-én már referáltak útjukról. Jártak az udvari kancelláriánál és magánál Őfelségénél is, aki kegyesen fogadta őket.

A város országgyűlési követei, Czech János polgármester és Zánthó Mihály tanácsos Pozsonyban szintén eljárak a legfőbb hivatalokban, hogy a város szerepét tisztázzák és ellensúlyozzák azt a vádat, hogy a város ez alkalommal a nemességgel szemben követett el sérelmet. Szükség volt erre, mert Győr vármegye az országgyűléshez is felirt és nemesi sérelemnek adta elő a város eljárását Molnárékkal szemben.

E közbenjárásoknak s az Öfelségénél járt deputációnak annyi eredménye mégis csak volt, hogy nem helyezték vád alá az egész magistratust, hanem csak az ügyben eljáró tisztviselők ellen rendelték el »bünfenyítő eljárást« megvizsgálására annak, hogy eljárásuk közben, nem követtek-e el túlkapást. Az eljáró tisztviselőket azonban az 1833. január 10-én érkezett királyi parancsolat tisztségüktől felfüggesztette. És pedig Rába István főbirót, Stefanics József kapitányt, Csaby József és Anwander Ferenc tanácsnokokat és Güttig János tiszti főügyviselőt.

A bünfenyítő per lefolytatására a királyi parancsolat külön bíróságot rendelt ki, amelynek elnökévé Bezerédy Pált, Győr vármegye alispánját, tagjaivá pedig Wisky Józsefet, Sopron vármegye alispánját és Vághy Ferencet, Sopron városának biráját rendelte ki. A fenyítő per lefolytatására, a vád képviselőjére Kámondy Lajos, Vas vármegye főügyésze nyert megbízást.

Másfél esztendőn keresztül folyt a nagy per a város főtisztviselői ellen s azzal egyidejűleg a másik, a háznak a birtokáért. Változatlan és kitartó hérvvel támadták egymást a szemben álló felek. Szarkáék különösen az elszenvedett erőszaknak jogtalanságát és a végrehajtás kegyetlenségét igyekeztek kidomborítani. A magistratus urai viszont bizonyították, hogy Szarkáék már előre készültek a háznak fegyveres erővel való megvétélére és megvédelmezésére. Kámondy úr kifoghatatlan volt a törvénycikkekre és paragrafusokra való hivatkozásban, de Beke Farkas fiskális úr is, ki a magistratusbeliek védelmét látta el, nem maradt adós a bizonyítékok és jogi ellenvetések felsorakoztatásában. A tanuk százait hallgatta ki és hiteltette meg a bíróság, a tanuvallomási jegyzőkönyvek, bizonyoságlevelek, visum repertumok és egyéb hivatalos iratok kötegszámra gyűltek össze, míg végre a bíróság 1834. június 27-én ítéletet mondott, amely a per alá vett tisztviselőket vétkesnek mondotta ki a hatalmaskodásban s őket a felfüggesztés idejére tisztségüktől megvonta, sőt Stefanics József kapitánynak a tisztségétől való felfüggesztés idejét egy évvel meghosszabbította.

Bár a magistratusbeliek a kiküldött bíróságtól nem vártak kedvező ítéletet, mégis elkeserítette őket az s a királyi ítélő táblához appelláltak, ahol azután a pör kedvező eredménnyel végződött. A magistratus tagjait visszahelyezték hivatalaikba, a megostromlott s oly sok vihart keltő házat pedig a városnak ítelték oda.

E végső döntés természetesen megnyugvással és örömmel töltötte el nemcsak a meghurcolt tisztviselőket, hanem a város polgárait is, akik a külső tanács ülésében köszönetet mondtak a tiszt-

viselőknek fáradozásaiért, sőt a per folyamán felmerült költségeknek s a bécsi deputációk költségeinek több mint 1800 forintnyi összegét is magára vállalta a tisztviselők helyett, azzal a fölöttébb bölcs okoskodással, hogy »akié a haszon, azé a költség is«.

Ezzel a békés akkorddal záródik le az újvárosi háznak évekig elhuzódott vitája, amely a véres ostrommal, a bünfenyítő perrel, a nemességnek az országgyűlésen előadott sérelmével, az Őfelségéhez menesztett deputációkkal együtt nemcsak megőrkítésre érdemes egy epizódja a város multjának, hanem kortörténeti szempontból is érdekes adatokat nyújt a mult század reformkorszakának rajzához.

1992. MÁJ 25

